

La transformació de La Model

Una oportunitat de ciutat
Sessió amb el Grup Impulsor 11 març 2019

ÍNDEX

01_PLA DIRECTOR

02_CONCURS

03_PROJECTE D'OBERTURA FORATS

01

Pla Director

212

213

214

215

216

UGADERIA 2

167

168

169

170

1

LA MODEL
I LA CIUTAT

la història de la Model
construcció i tipologia
el context urbà

2

ANTECEDENTS
URBANÍSTICS

Pla General Metropolità 1976
Pla especial de protecció del patrimoni
Modificació del PGM per els solars ocupats per les 3 presons 2001
Conveni de presons 2006
Pla Director 2009
Conveni de presons de 2017

3

MESURA
DE GOVERN

4

TESIS

PATRIMONI I
MEMÒRIA

Valoració patrimonial de les diferents edificacions
Anàlisi d'altres processos de transformació

VERD I
ESPAI PÚBLIC

Verd compacte / verd fragmentat
Anàlisi del verd urbà de la ciutat
Principals eixos cívics a l'entorn de la Model

EQUIPAMENTS I
HABITATGE

Balanç de les necessitats d'equipaments
Mecanismes i assajos d'encaix de programa

CRITERIS DEL PROCÉS PARTICIPATIU

5

CONCLUSIONS
PLA DIRECTOR

La model entesa com a conjunt
Estratègia de conservació del panòptic
Possibilitats de conservació de les galeries

El panòptic entès com a espai públic i l'encaix amb la ciutat
Verd compacte i transversal
Tipologies d'espais lliures
Criteris generals de disseny

Llistat definitiu d'equipaments
Programes funcionals
Criteris d'ubicació dels equipaments
Possibilitats d'ubicació

Criteris de planejament
Criteris de sostenibilitat
Criteris d'aigua i energia
Criteris de gestió

6

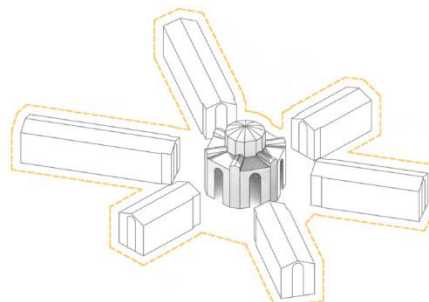
FULL DE
RUTA

MPGM
Concurs masterplan + espai públic
Concursos d'equipaments

CATÀLEG DE PATRIMONI

Manteniment del cos poligonal central recuperant, si pot ser, els seus elements i espais originals.

Les característiques tipològiques generals de les sis galeries radials. El seu interior podrà ser modificat en el que sigui necessari per adequar-lo als nous usos.

PLA DIRECTOR 2019

La model s'entén com a conjunt i, per tant, edificis com el d'administració o el de tallers passen a ser reconeguts com a part important de l'àmbit de la presó.

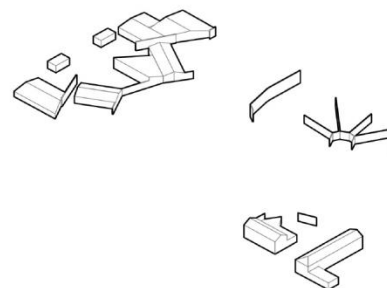
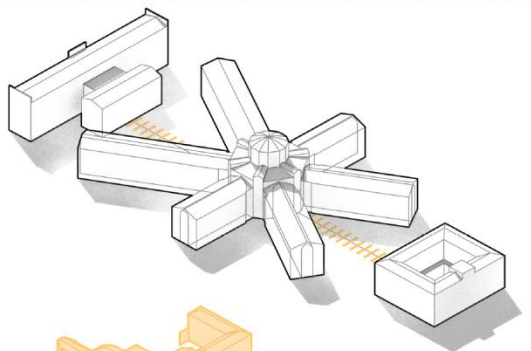
Es reconeix la importància de la relació existent entre els propis edificis, posant en valor l'eix simètric i central que els uneix

Es reconeix el valor patrimonial i memorial d'alguns elements que si bé no es mantenen com a edificació, si que es valora positivament la seva inclusió en forma de traces, elements o fragments dins la urbanització del parc

Coberta edifici d'accés, passadís central i cancel·les

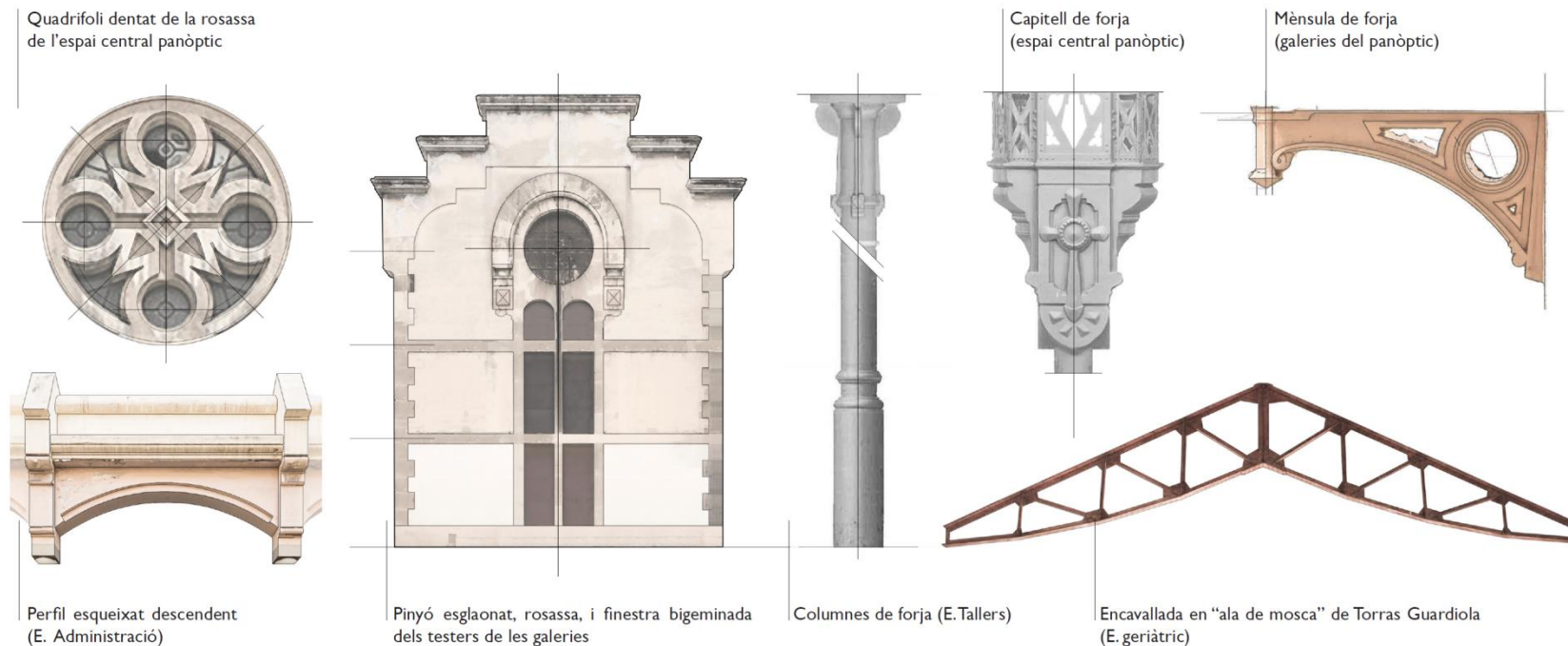
Bugaderia / geriàtric

Mur perimetral i torres de vigilància

Es preveu enderrocar les edificacions més contemporània i de menys valor històric.

Elements d'especial interès

Més enllà del valor tipològic que li ofereix la condició panòptica de l'espai, la presó Model de Barcelona conté un seguit d'elements arquitectònics i ornamentals de gran valor, molts d'ells dissenyats per el propi Josep Domènech Estepà.

El manteniment i la incorporació d'aquest patrimoni arquitectònic en el nou projecte és doncs un dels aspectes importants a resoldre, entenent-los en el seu context i no com a elements aïllats, però sempre prioritzant el correcte funcionament dels nous usos i el parc.

Alguns d'aquests elements poden ser, entre altres, els diferents elements de forja utilitzats, tant en columnes, capitells, mènsules..., l'encavallada en "ala de mosca" de l'edifici geriàtric o l'estructura de la coberta de l'edifici d'accés.

També es pot identificar el gran treball fet en pedra de Montjuïc a les rosasses del panòptic central i de l'acabament de les galeries. Els diferents remats en forma de perfil esqueixat (ascendent o descendent) de les cornises de l'edifici Administratiu, i en el tambor del panòptic central. Els diferents coronaments dels testers, esglaonat en el cas de l'edifici administratiu i les galeries i corbat a l'edifici tallers.

El panòptic entés com a espai públic

La millor manera de dignificar aquest edifici és transformar un edifici tancat i opac en un espai obert per la ciutat. Per aquest motiu entenem l'espai panòptic com un espai públic transformant els corredors de les galeries en passatges públics.

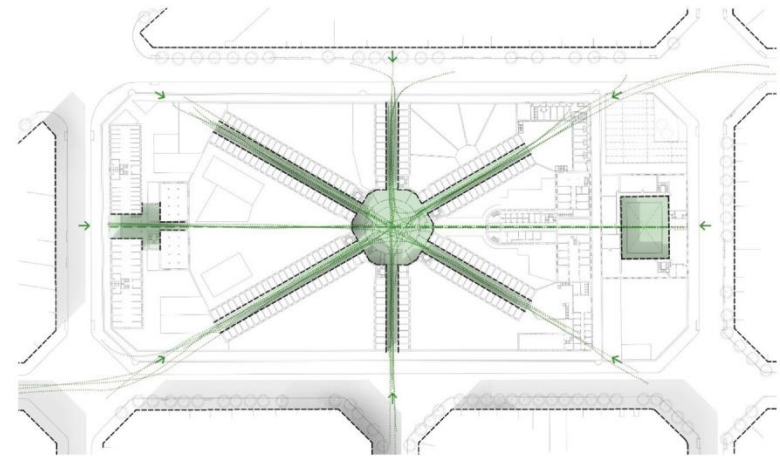
La orientació de les galeries es vincula geomètricament amb la trama de l'Eixample de manera que en el moment que es transformen les galeries tancades en passatges oberts es generen noves relacions amb la trama urbana. La primera, tercera, quarta i sisena galeria estan orientades als quatre xamfrans, en ser transformades en passatges és possible travessar tot el conjunt passant per l'espai central del panòptic. Succeeix el mateix de manera més evident amb la obertura de la segona i cinquena galeria que esdevé continuació del carrer Vilamari. El sistema de galeries més la disposició de l'espai verd reforcen els eixos a pacificar i connecten espais verds i equipaments.

Mereix especial atenció el recorregut d'accés original a la presó per ser l'únic que relaciona les tres peces principals del conjunt. Travessa el pati de l'Edifici d'Entença, passa per el cos central del panòptic i arriba fins l'edifici de tallers. No es tracta d'un eix construït sinó d'una successió d'espais que cal integrar en la proposta.

Els nous recorreguts convergeixen en l'espai central del panòptic, amb capacitat per acollir una gran diversitat d'activitats, que passa a ser una nova plaça pública coberta i polivalent.

Per tal de garantir que els nous passatges no puguin ser privatitzats per un sol equipament, es proposa ubicar a banda i banda diferents usos i els seus respectius accessos garantint així que el passatge sigui públic i ple d'activitat.

L'espai panòptic, preservat i obert, esdevé l'element vertebrador al voltant del qual es disposen i relacionen els diferents equipaments. Així doncs, la pròpia condició panòptica de l'espai posa en valor els recorreguts i eixos per sobre la volumetria concreta

PLA DIRECTOR 2009	MESURA DE GOVERN	PROCÉS PARTICIPATIU + TREBALL TÈCNIC	PROPOSTA
Espai verd			→ Espai verd
Espai memorial			→ Espai memorial
Escola d'edu. infantil i primària	→ Escola + Institut		→ Institut-Escola
Escola bressol			→ Escola bressol
Terciari Oficines/hoteler	→ Habitatge públic		→ Habitatge públic
Residència per gent gran	→ Habitatge dotacional		→ Equipament residencial
Residència assistida		→ Resid. i centre de dia per autistes	→
Pavelló poliesportiu (PAV3)		→ Pavelló poliesportiu (PAV2)	→ Pavelló poliesportiu (PAV3)
Casal de joves		→ Espai per joves	→ Espai per joves
Aparcament de rotació			→ Aparcament normatiu
		Mercat de pagès	→ Espais d'economia social i solidària
		Espai multiartístic	→ Espais artístics vinculats a altres equipaments
		Aula ambiental	→ Aula ambiental
		Espai comerciants de barri	

Institut-escola

Críters de col·locació

L'institut-escola és probablement el programa de majors dimensions dels proposats i, a la vegada, el que té criteris més específics a l'hora de planificar la seva col·locació.

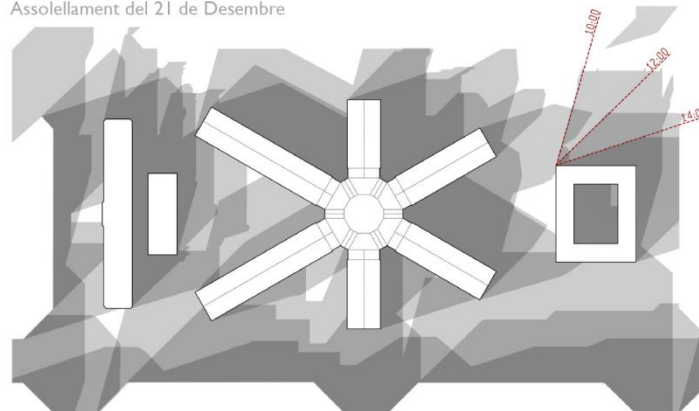
Un dels criteris fonamentals és que els centres educatius han de tenir un bon assolellament, ja que el sol és un factor molt important en el desenvolupament dels infants. Mitjançant un estudi d'assolellament veiem que a l'hivern els patis amb més hores de sol en horaris lectius són els situats entre la segona i la tercera galeria, i la tercera i la quarta. La resta de patis tenen un assolellament clarament menor. A l'estiu tots els patis tenen un assolellament molt similar.

La pol·lució i la contaminació acústica són un altre factor important a tenir en compte, en aquest cas de forma negativa, ja que tenen impacte en el creixement i en la salut dels nens i nenes. És doncs necessari situar els equipaments educatius lluny de les vies transitades i en contacte amb els espais més pacífics i l'espai verd.

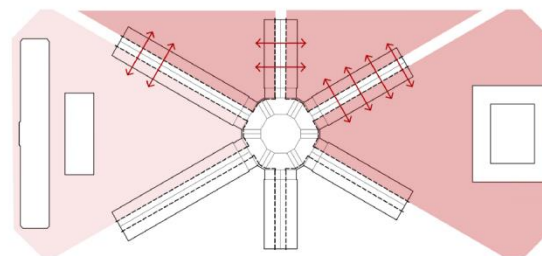
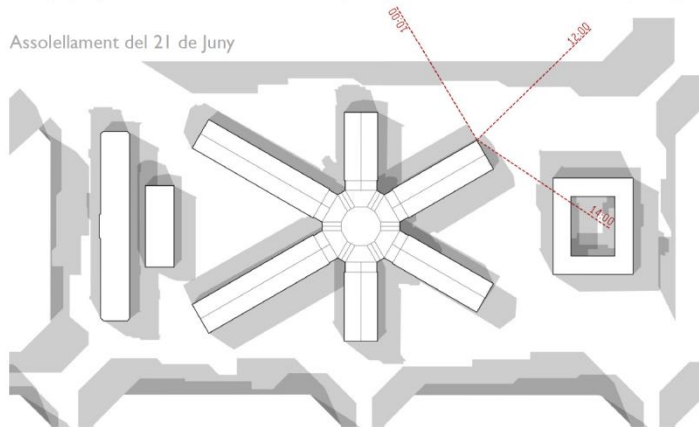
Precisament, entendre el pati com un espai verd, permeable, amb vegetació i en continuació amb el parc, permet enriquir en gran mesura la qualitat dels dos espais. El fet de concebre els patis com a "patis oberts" dona molt sentit a aquesta relació entre el parc i el pati.

L'espai exterior del pati també és un espai educatiu i ha d'estar dissenyat per tal que tingui una continuïtat amb les pròpies aules. Ha de respondre a les necessitats de l'etapa infantil i primària on els reptes físics que tenen a veure amb el cos i el moviment són essencials per el desenvolupament dels infants. Així doncs ha de permetre la mobilitat enèrgica, la necessitat de córrer, d'amagar-se, de saltar, d'enfilar-se. Ha de ser un entorn verd que potencii el contacte amb la natura.

Assolellament del 21 de Desembre

Assolellament del 21 de Juny

Espai memorial

Critèris de col·locació

La ubicació de l'espai memorial es preveu a la quarta galeria, doncs és en aquest espai on van estar reclosos molts dels presos polítics que van estar tancats a la Presó Model. Aquest fet li atorga un alt valor polític i emocional, més enllà d'elements tangibles. És doncs un dels espais més representatius de la Model.

És també a la quarta galeria, concretament a la primera cel·la del primer pis, on es troba l'anomenada "capella gitana" obra de l'artista avantguardista i activista polític Hèlios Gómez, qui va ser condemnat sota l'acusació de propaganda il·legal entre els anys 1948 i 1954. L'obra representa la Verge de la Mercè, redemptora de presos amb el nen i diferents àngels, tots ells amb fesomia gitana.

Per el seu alt valor històric i per ser una mostra fidedigne dels espais originals de la presó, la conservació que es faci de l'espai serà el més respectuosa possible, buscant sempre la màxima preservació de la galeria.

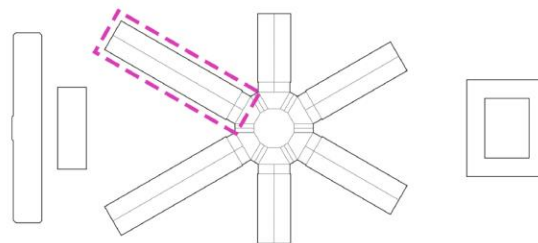
Malgrat situar-se a la quarta galeria, no té perquè utilitzar-la en la seva totalitat, és molt probable que hi convisquin altres programes que ajudin a teixir sinergies amb l'espai memorial. L'ús compartit dels espais i la màxima polivalència del programa són valors que ja estaven molt presents quan encara era una presó i que es volen mantenir en el futur projecte.

La ubicació de l'espai memorial a la quarta galeria no treu el fet que la model, per si mateixa, ja té un alt contingut memorial en tot el recinte. Qualsevol proposta que si faci ha de identificar, integrar i potenciar aquesta sensibilitat en la mesura del possible.

L'espai central del panòptic, per les característiques que li ofereix la pròpia condició panòptica de l'edifici, és, a més d'un espai de relació entre persones, un espai de relació entre els diferents equipaments. Per tant es preveu que se'n pugui fer ús des de l'espai memorial per celebrar-hi determinades activitats.

La planta soterrani pot ser utilitzada per ubicar totes aquelles parts del programa que necessiten una especial protecció respecte els factors ambientals tals com la humitat, la incidència solar directa, la temperatura...

Tot i la certesa de la col·locació de l'espai memorial a la quarta galeria, existeixen diferents possibilitats pel que fa a la delimitació de l'espai concret que utilitzarà. Així doncs col·locant les diferents possibilitats una sobre l'altre s'observa la concordança pel que fa a més de la meitat del primer tram de la galeria, a partir d'aquí s'observen diferents alternatives. Des de la utilització de la resta de la galeria en alguna de les plantes (inclosa la planta soterrani), la utilització del subsòl fora de l'àmbit de la galeria per ubicar, per exemple l'espai d'auditori, o bé preveure una forta utilització de l'espai central del panòptic i per tant entendre que aquest dependrà en major mesura de l'espai memorial.

02

CONCURS

CONCURS EN DUES VOLTES PER AL DESENVOLUPAMENT D'ESTRATÈGIES PER A LA TRANSFORMACIÓ DE LA MODEL I DE LA REDACCIÓ DEL PROJECTE D'URBANITZACIÓ DE L' ESPAI LLIURE DEL RECINTE

CONCURS EN DUES VOLTES

DATA PREVISTA DE PUBLICACIÓ (1a volta): ≈ 15/03/2019

ENTREGA DOCUMENTACIÓ 1a VOLTA: ≈ 15/04/2019 (mitjans d'abril)

SELECCIÓ DE 6 EQUIPS (2a volta): ≈ 24/05/2019 (finals de maig)

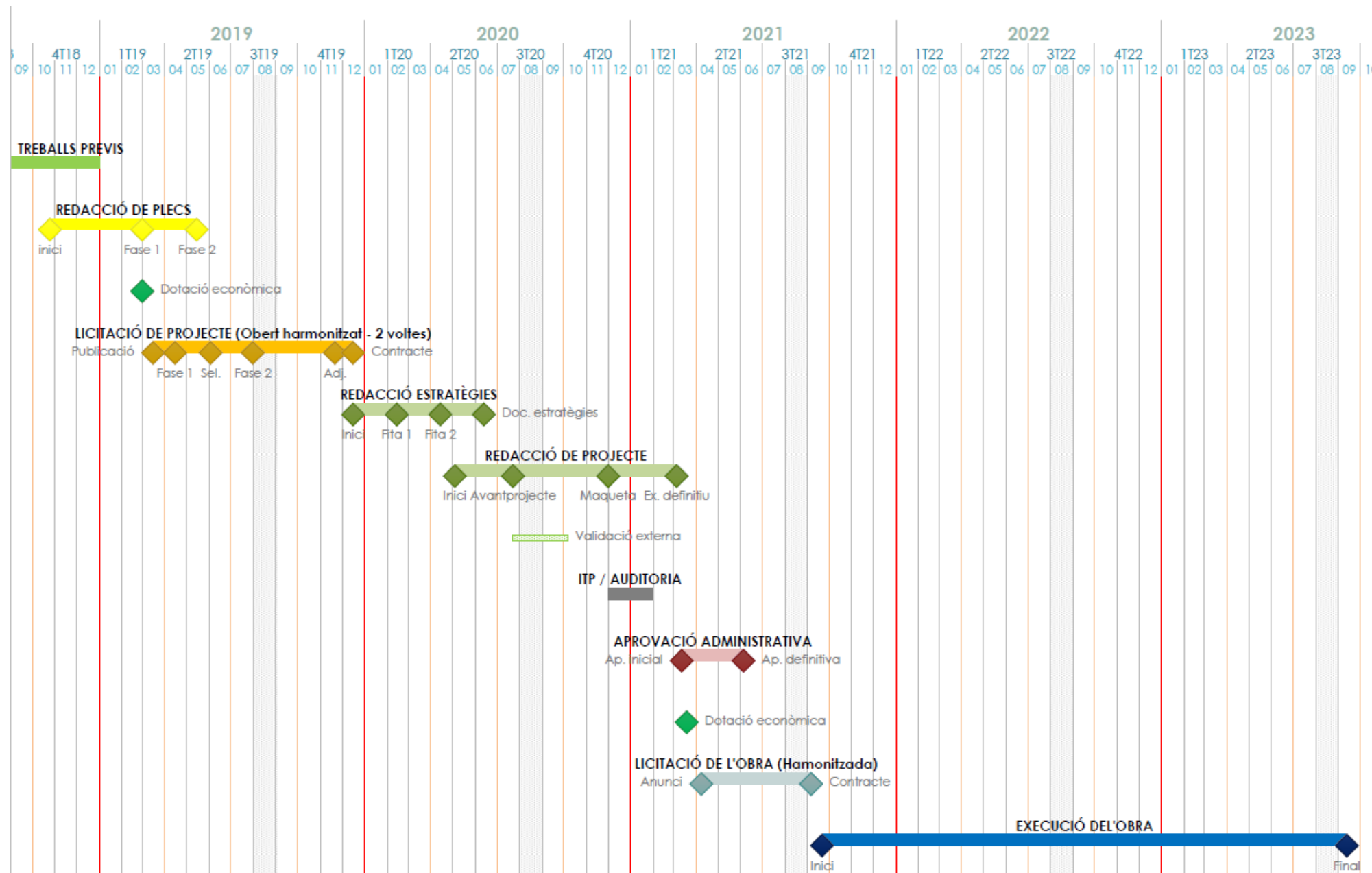
ENTREGA DE PROPOSTES 2a VOLTA: ≈ 30/07/2019 (finals de juliol)

EQUIP REDACTOR GUANYADOR: ≈ 15/12/2019 (finals de desembre)

COMPOSICIÓ DEL JURAT:

PRESIDENT:	-	Sr. Ton Salvadó i Cabré, Director de Model Urbà de la Gerència d'Ecologia Urbana de l'Ajuntament de Barcelona.
VOCALS:	-	Sr. Marc Aureli Santos, Director d'Arquitectura Urbana i Patrimoni de l'Ajuntament de Barcelona.
	-	Sra. Ariadna Miquel, Cap de Prospectiva de Model Urbà de l'Ajuntament de Barcelona .
	-	Sr. Jordi Torrades, Gerent del Districte de l'Eixample.
	-	Sra. Aurora Lòpez, Gerent adjunta d'Urbanisme
	-	Un representant del Grup Impulsor
	-	Sr. Ignasi de Moner i de Castellarnau, Director Tècnic de Gestió de Projecte de Barcelona d'Infraestructures Municipals, SA.
	-	Tres arquitectes de la borsa per a jurats de concursos del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya.
	-	Un arquitecte expert designat pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona
SECRETARI:	-	Sr. Guillem Martín Mosquera, Advocat del Departament de Contractació de BIMSA, amb veu però sense vot, qui aixecarà acta de les reunions i resolucions del Jurat

CRONOGRAMA DESENVOLUPAMENT D'ESTRATÈGIES PER A LA TRANSFORMACIÓ DE LA MODEL I URBANITZACIÓ DE L' ESPAI LLIURE

03

PROPOSTA OBERTURA FINESTRES C. ROSSELLÓ

CONCEPTO

POESÍA DESDE LA CÁRCEL

La cárcel modelo encierra las **historias de los cientos de miles de personas** que pasaron por sus celdas. Además de criminales de diversa índole; comunistas, anarquistas, sindicalistas, pedagogos, **escritores e intelectuales** eran prisioneros habituales durante la dictadura.

Una de esas figuras fue el jovencísimo y desconocido **poeta Josep Domènech i Avellanet**, que con apenas 23 años estuvo encarcelado desde 1939 a 1942 hasta ser finalmente fusilado. Su novia, Natàlia Sans, logró rescatar los textos que el autor escribió durante su cautiverio en la celda 448 de la Modelo.

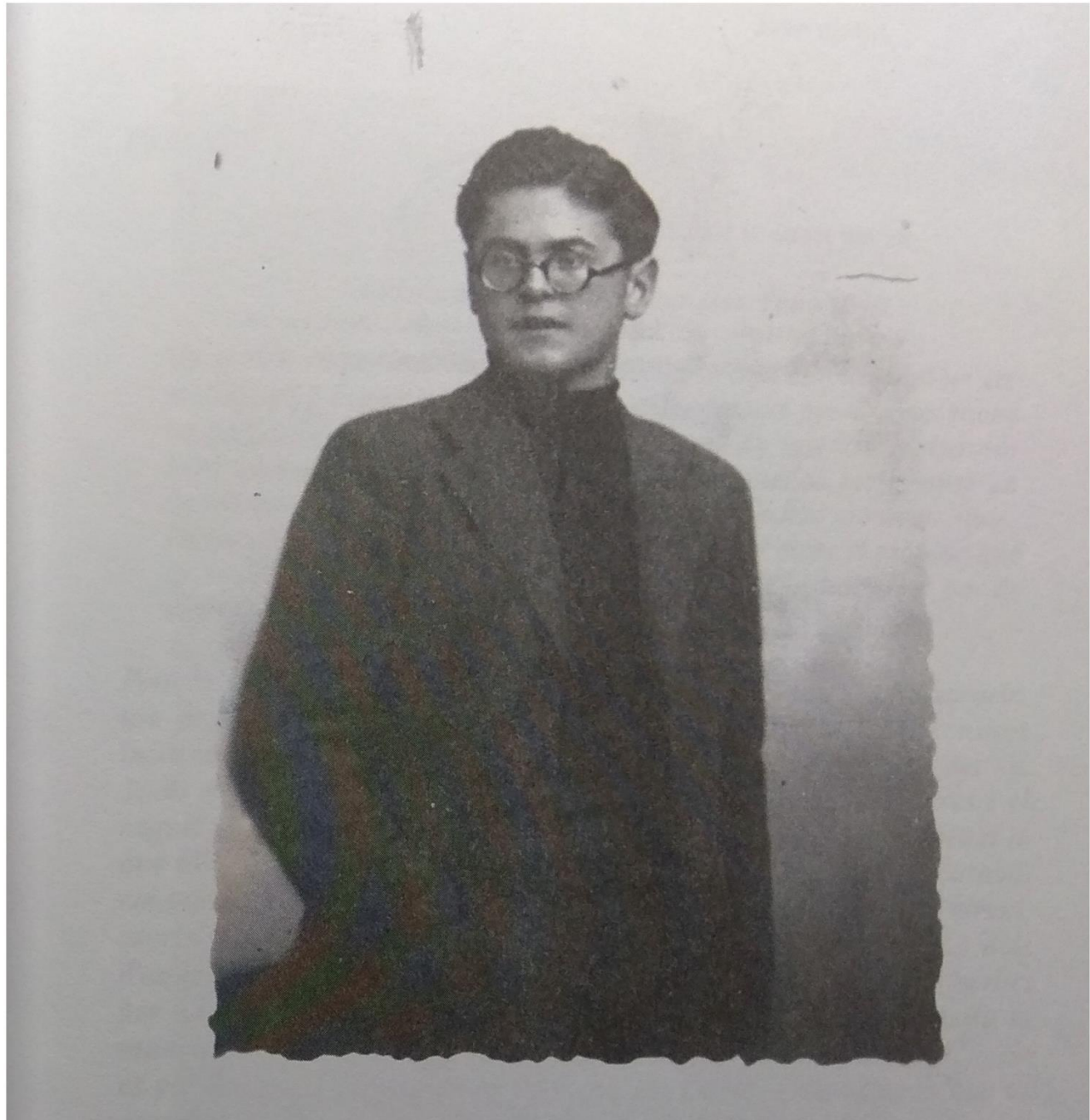
Hoy publicados bajo el título de “Uniques”, esta recopilación de **28 poemas** suponen el testimonio más sincero de las **vivencias en prisión**. Domènech i Avellanet escribe sobre sus miedos, su tristeza, sus deseos y la eterna espera en su celda y nos enseña que es posible crear algo bello en la más completa oscuridad.

MÁS ALLÁ DE LOS MUROS, LA CALLE

Hemos seleccionado este poderoso fragmento del poema “Tarde de domingo”, en el que el poeta añora todo aquello que sucede fuera de la cárcel y se lamenta desesperado por el lánguido paso del tiempo tras los barrotes.

Creemos que estas palabras pueden ayudarnos a **comprender rápidamente la realidad de la cárcel** y al mismo tiempo nos **inspiran a ver todo aquello que hay más allá de nuestras propias barreras**.

Por último, la frase guarda un paralelismo con la propia vida del edificio, que en un futuro se **abrirá a la ciudad**, empapándose de todos los estímulos y la **vida cultural de las calles de Barcelona**.

TARDE DE DOMINGO

Tarde callada, tarde pensativa
de Invierno y Primavera mezcla.
El sol la alumbra
lluvias la besan.

Tarde sin la alegría del viento,
tarde callada.
Sin golondrinas,
sin esperanzas.

Más allá de los muros, la calle;
ruta de silencios, somnolienta.
En los aleros de los tejados
pone la bruma matiz diverso.

Tarde sin luz; sabor a rancia
tarde pobre, gris y yerta.
Las rejas tienen rejos
y de sol ausencias.

Murmullos en la cárcel,
plantel de nuevas promesas.
Limosna para la semana,
fruto de falasa cosechas.

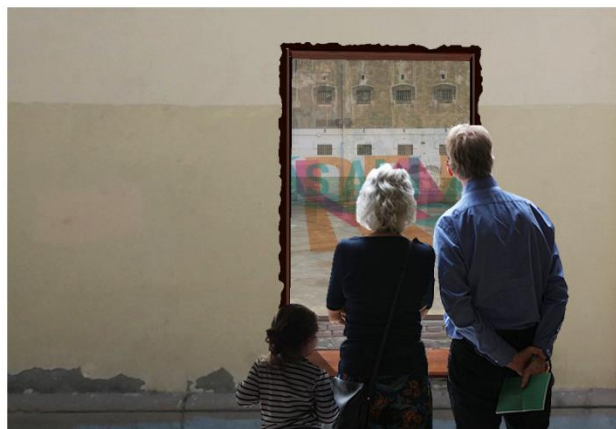
¡Ah! si todo aquí acabara...
¡Ah! si la última fuera...
Pero vendrán tantas otras
tristes tardes de paciencia...

MÁS ALLÁ DE LOS MUROS, LA CALLE

VISTAS

La técnica de la anamorfosis nos permite hacer un juego de perspectivas con los muros del patio por medio de una deformación óptica.

PINTO DE VISTA 1: "MÁS ALLÁ"

PINTO DE VISTA 2: "DE LOS MUROS"

PINTO DE VISTA 3: "LA CALLE"

EJECUCIÓN

GAMA DE COLOR

Se utilizarán tres colores principales (uno para cada vista) y una gama de color adicional para marcar las intersecciones entre las palabras. Esta técnica permite crear un interesante efecto de solape y transparencia entre las diferentes vistas.

	COLOR 1	2050 - B30G
	COLOR 2	1080 - Y50R
	COLOR 3	1070 - R
	INTERSECCIÓN 1-2	2555 - B80G
	INTERSECCIÓN 1-3	1080 - Y50R
	INTERSECCIÓN 2-3	1070 - R
	INTERSECCIÓN 1-2-3	4550 - R90B

APLICACIÓN EN PARED (PROTEGIDA)

- Marcaje
- Base protectora de látex.
(3 manos con rodillo de pelo corto y brocha)
- Dejar secar el látex al menos 30 minutos entre capas.
- Base cromática de pintura plástica al agua para exteriores.
- Revestimiento de color final de pintura plástica al agua para exteriores. (2 manos)

APLICACIÓN EN SUELO

- Limpieza
- Marcaje
- Imprimación epoxi al agua de color blanco.
- Dejar secar al menos 12 horas
- Revestimiento de color de poliuretano al disolvente antes de que pasen 48 horas. (2 manos)

